

اندیشه‌ای در عمل

پیمان میراث جهانی و چگونگی کار آن

کلیسای جامع سنت مری و کلیسای سنت مایکل، هیلدهایم (آلمان غربی)

طرح و تزئین داخلی این دو یادمان دوره مهمی از تاریخ هنر مذهبی امپراطوری مذهبی روم را در دوره رومانسک روشن می‌کند. کلیسای جامع سنت مری (راست) که در قرن نهم ساخته و در قرن یازدهم بازسازی شد، با آثار هنری بزرگی تزئین شده است. از این آثار، درهای برنزی کلیسا که صحنه‌هایی از سفر پیدایش و زندگی مسیح را نمایش می‌دهد و یک ستون برنزی الهام گرفته از ستون تراژن در رم که تزئینات ماریجی آن صحنه‌هایی از کتیب عهد جدید را نشان می‌دهد، می‌توان نام برد. هر دو کار را اسقف برنارد (۹۳۳ - ۱۰۲۲)، مشاور بزرگ امپراطور آتوی سوم و هنردوست پسرش سفارش داد. سنت پسرناورد همچنین مؤسس کلیسای صومعه بندیکتی قدیمی سنت مایکل (عمدتاً قرن ۱۱ - ۱۲) بود. کلیسای سنت مایکل، با طرح متقارنش، ترتیب حجم بندیهایش و نیمرخ اصلیش که در آن ۲ برج کوچک و ظریف مدور در تضاد با ۲ گلدسته عظیم است، شاهکار معماری آلمان در دوران امپراطوری اتو است. در سرداب کلیسا گور سنت برنارد قرار دارد. سقف چوبی نقاشی شده رواق «درخت یسی» و صحنه‌هایی در شناخت مسیح را نمایش می‌دهد. این دو ساختمان در ۱۹۸۵ وارد فهرست میراث جهانی شد.

بارک ملی گارامبا (زئیر)

بین پستانداران بزرگی که در بهنه گردمش گارامبا در شمال شرقی زئیر تاخت و تاز می‌کنند یکی از نادرترین و در معرض خطرترین گونه‌ها، کرگدن

سفید شمالی، (*Ceratotherium simum cottoni*). وجود دارد. این کرگدن که از کرگدن سیاه بزرگتر است، به دلیل آرواره چهار گوشش چنین نام گرفته است. کلمه ایت (به معنی سفید) تعریفی از کلمه آفریکانس وید (به معنی بهن یا بزرگ) است. کرگدن سفید هنگامی که از گل لاتریبی سرخی که در آن غلت می‌زند بوشنیده نشده باشد، در واقع خاکستری تیره است. بارک ملی گارامبا که در ۱۹۳۸ برای نجات کرگدن سفید تأسیس شد در ۱۹۸۰ وارد فهرست میراث جهانی شد. در نتیجه انجام پروژه‌ای در چهارجوب پیمان میراث جهانی و تأمین هزینه مشترک صندوق جهانی حیات وحش (WWF)، باغ وحش فرانکفورت (آلمان غربی)، انستیتیوی حفاظت از طبیعت زئیر و یونسکو، تعداد کرگدن‌های سفید که در ۱۹۸۵ به آستانه بحرانی ۱۲ عدد رسید اکنون حدود ۲۰ عدد است. هدف اصلی این پروژه، که چند سال ادامه خواهد یافت تا تعداد کرگدن‌ها به آن اندازه افزایش یابد که بسایه این حیوان تضمین شود، مبارزه با شکار غیرمجاز است. اسب آبی، فیل، بوفالو، زرافه و بسلنگ هم در این بارک ۲۴۸۰ مترمربعی زندگی می‌کنند. با روش آتش‌زنی بیشگیری کننده که امکان می‌دهد غلظتی جدید به مرتع تبدیل شوند، تعادلی بین درختزار و چمنزار به وجود آمده است.

چه کسی در مکانیزم میراث جهانی شرکت می‌کند؟

کشورها، برحسب روشهای عمل خود، می‌توانند «پیمان مربوط به حفاظت میراث فرهنگی و طبیعی جهانی» را تصویب کنند، بپذیرند یا به آن بپیوندند. به این ترتیب این کشورها (که «کشورهای عضو» نامیده می‌شوند) کاملاً در مکانیزم پیمان سهیم اند. پیمان، که به وسیله کنفرانس عمومی یونسکو در نوامبر ۱۹۷۲ پذیرفته شد، در ۱۹۷۵، همینکه یک «گروه آغازگر» متشکل از بیست کشور عضو به آن ملحق شد، جنبه اجرایی پیدا کرد. ایالات متحده آمریکا اولین کشوری بود که در ۷ دسامبر ۱۹۷۳ چنین کرد. به دنبال آن نوزده کشور دیگر از تمام عرضهای جغرافیایی به سرعت به آن پیوستند (مصر، عراق، بلغارستان، سودان، الجزایر، استرالیا، زئیر، نیجریه، نیجر، جمهوری اسلامی ایران، تونس، اردن، یوگسلاوی، اکوادور، فرانسه، غنا، جمهوری عربی سوریه، قبرس و سوئیس).

تا اول ماه ژوئن ۱۹۸۸، ۱۰۲ کشور از تمام مناطق جهان عضو پیمان شدند. از مجموع اعضای یونسکو فقط ۵۶ کشور دیگر باید عضو پیمان شوند تا این پیمان نه تنها پذیرفته شده‌ترین سند بین‌المللی یونسکو در سطح وسیع شود، بلکه همچنین تأیید شده‌ترین موافقتنامه جهان در مورد حفاظت باشد. بنابراین، درست همان‌طور که هدف تنظیم کنندگان بود، آن روز دور نیست که پیمان حفاظت خود را بر «میراث جهانی انسان به طور کلی» گسترش دهد.

کشورهای عضو پیمان هر دو سال یک بار در جلسه

۱. پیمان در برگیرنده گنجینه‌های غیر منقول است. بنابراین، میراث فرهنگی را با عنوان «یادمانها، گروههای ساختمانیها و محلهای حفاظت شده» و میراث طبیعی را با عنوان «سازندهای طبیعی» برای مثال سازندهای فیزیکی و زیست شناختی، سازندهای زمین شناختی و فیزیوگرافیک و محلهای طبیعی» تعریف می‌کند.

عمومی گرد هم می‌آیند تا از میان خود بیست و یک کشور را برای کمیته میراث جهانی انتخاب کنند. دوره ریاست هر کشور شش سال است، اما یک سوم اعضا هر دو سال تغییر می‌کنند. اولین کمیته در نوامبر ۱۹۷۶ انتخاب شد. این کمیته اولین اجلاس خود را در ژوئن ۱۹۷۷ تشکیل داد که در آن اصول و روشهای کار مورد توافق قرار گرفت. در سال بعد، با نام‌نویسی اولین دوازده محل، پیمان وارد عمل شد.

اعضای فعلی کمیته را الجزایر، استرالیا، برزیل، بلغارستان، کانادا، کوبا، فرانسه، یونان، هند، ایتالیا، لبنان، مالاوی، مکزیک، نروژ، پاکستان، سری لانکا، تونس، ترکیه، جمهوری متحده تانزانیا، ایالات متحده آمریکا و جمهوری عربی یمن تشکیل می‌دهند.

مسئولان یونسکو مسئول برنامه‌های حفاظت از میراث، دبیرخانه کمیته را تشکیل می‌دهند و اجرای تصمیمهای آن را تدارک می‌بینند. کمیته، به ویژه در انتخاب گنجینه برای فهرست میراث جهانی، از متخصصهای سازمانهای غیر دولتی که به طور بین‌المللی در زمینه حفاظت از میراث فرهنگی و طبیعی فعال اند - شورای بین‌المللی یادمانها و محلهای حفاظت شده (ICOMOS) و اتحادیه بین‌المللی حفاظت از طبیعت و منابع طبیعی (IUCN) - مشورت می‌گیرد. این دو سازمان از لحاظ فنی نیز در زمینه حفاظت از محلهای میراث جهانی با مرکز بین‌المللی مطالعه حفاظت و مرمت گنجینه فرهنگی در رم (ICCROM)، که تحت حمایت یونسکو تأسیس شد، همکاری می‌کنند.

گنجینه‌های میراث جهانی چگونه انتخاب می‌شوند؟

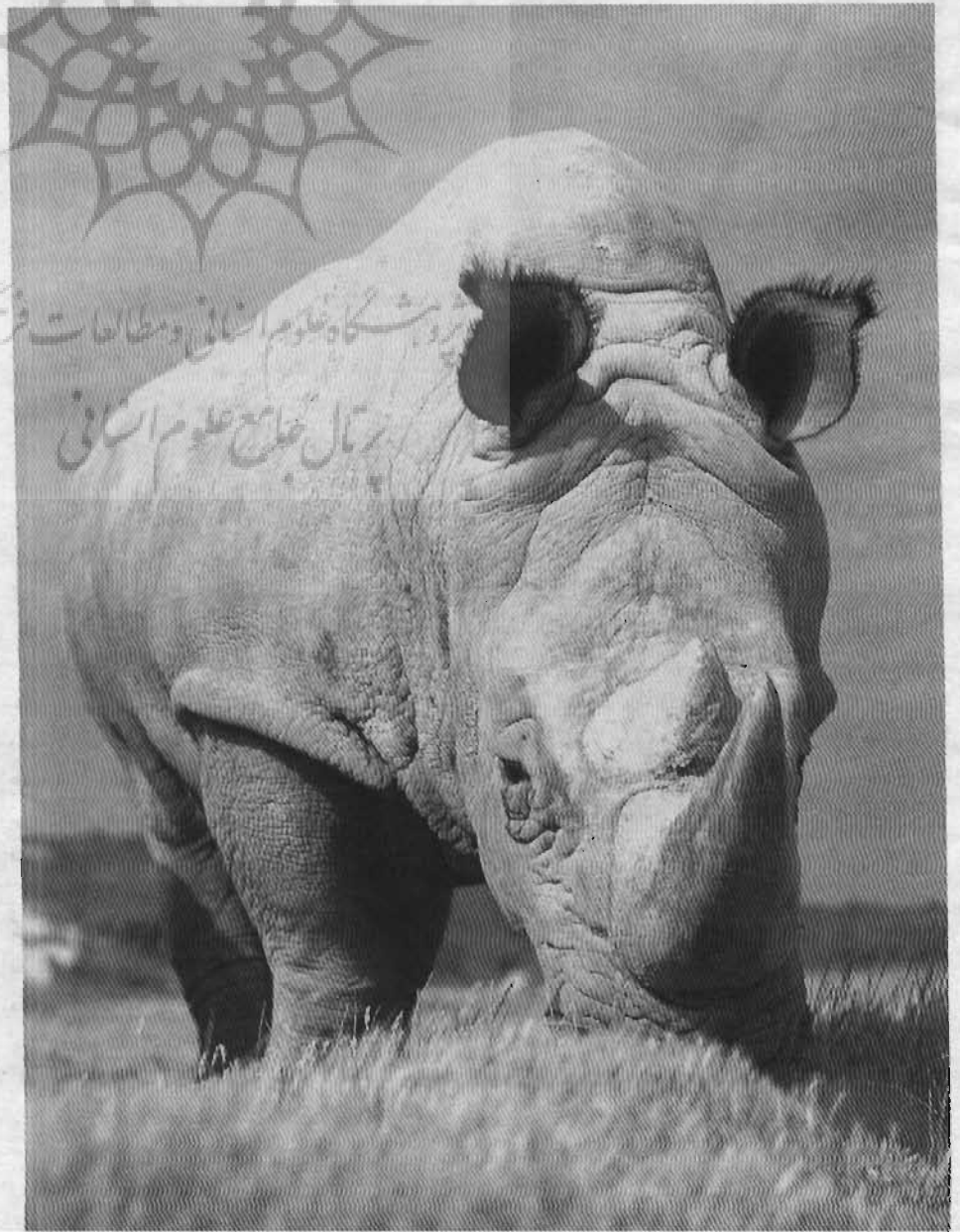
کشورهای عضو با معرفی گنجینه‌هایی در منطقه خود که از نظر کمیته ممکن است «ارزش برجسته جهانی» داشته و بنابراین شایستگی قرار گرفتن در فهرست میراث جهانی را داشته باشند، کار را آغاز می‌کنند. سپس کمیته نام آن

گنجینه‌هایی را که در معیارهایی می‌گنجند که بر مفهوم به سادگی قابل درک اما عمومی و لزوماً معقول «ارزش برجسته جهانی» تمرکز دارند، در فهرست می‌نویسد. این معیارها در طول سالها به دقت به دست آمده‌اند. برای این کار ساعتهای طولانی به بررسی، مقایسه و بحث بین دانشمندان علوم طبیعی و مورخان هنر و معماری و در داخل خود کمیته گذشته است. اما حتی امروز تردیدها باقی است و بعضی نام نویسی‌ها فقط پس از بحث پرشور مورد توافق همه قرار می‌گیرد.

کمیته در هر پاییز برای ثبت نام گنجینه‌ها گردهمایی دارد و در کار ارزیابی از یاری IUCN و ICOMOS برخوردار می‌شود که از شبکه‌های بین‌المللی متخصصان خود برای ارزیابی هر محل با معیارهای تعیین شده استفاده می‌کنند. به این ترتیب از ۱۹۷۸ یک چرخه سالانه معرفی، ارزیابی و ثبت نام برقرار بوده است. آهنگ رشد فهرست، با اضافه شدن به طور متوسط سی گنجینه جدید به آن در هر سال از ۱۹۷۸، شگفت آور بوده است. تعداد گنجینه‌های فرهنگی فهرست بسیار سریعتر افزایش یافته است: از ۲۸۸ موردی که تاکنون وارد فهرست شده است ۲۱۱ گنجینه فرهنگی، ۶۸ گنجینه طبیعی و ۹ گنجینه به اصطلاح «ترکیبی» بوده است که پارک ملی تیکال در گواتمالا و کوه تیشان در چین نمونه‌هایی از دسته سوم و محلهایی اند که اهمیت فرهنگی و طبیعی زیادی را توأم دارند. از این گنجینه‌ها صد و سی و سه گنجینه در اروپا و آمریکای شمالی، ۳۶ گنجینه در آمریکای لاتین و کارائیب، ۴۸ گنجینه در آسیا و اقیانوس آرام، ۳۲ گنجینه در آفریقا و ۳۹ گنجینه در کشورهای عربی قرار دارند.

روشن است که فهرست کنونی هنوز نماینده تمام جهان نیست. بعضی از گنجینه‌هایی که اهمیت جهانی آنها نه بر مورخ هنر یا دانشمندان علوم طبیعی بلکه بر هر آدم معمولی و ساده روشن است هنوز جزو این فهرست

غارهای موگائو (چین)

این مجموعه غار معبدی بودایی در کناره صحرای تاکلاماکان، استان گانسو، در شمال غرب چین قرار دارد. اول بار در قرن چهارم بعد از میلاد راهبها در جایی آغاز به کار روی غارها کردند که، بنا بر روایت، راهبی هزار بودا را در آنجا دیده بود. این مکان، که در جاده ابریشم قرار داشت، تا قرن چهاردهم فعالیت فشرده‌ای به خود دید. در آن موقع صدها غار در صخره‌ها کنده شده بود و با نقاشیهای دیواری (جزئیات، راست) و مجسمه‌های ساخته دست هنرمندانی با آیینهای گوناگون تزیین شده بود. امروز، ۴۹۶ غار هنوز وجود دارد. بعد از یک دوره (قرن چهارم تا ششم) که با تأثیر هنر یونانی - بودایی و فراوانی تصویرهایی از جاناتاکاها یا داستانهایی که زندگیهای پیشین بوده را نقل می‌کنند مشخص می‌شود، هنر موگائو بین قرن ششم و نهم با سه یادآوری کتابهای مقدس بودایی یا سوتراها که صحنه‌هایی از زندگی روزمره و موضوعهای تاریخی بود، به اوج رسید. از قرن دهم تا چهاردهم، با افول جاده ابریشم و تجدید نیروی هنرمندان گمانته شده برای تزیین غارها، سبک آکادمیک‌تری تکامل یافت. ماگائو در ۱۹۸۷ وارد فهرست میراث جهانی شد. در ۱۹۸۸، یونسکو تیم تخصصی برای کمک به مقامات چینی اعزام کرد تا برای این محل که منطقه زلزله‌خیز و در مسیر طوفانهای شن است، یک برنامه حفاظت طرح کنند. علی‌رغم اقلیم صحرائی خشک، مه صبحگاهی در بهار و تابستان می‌تواند واکنش شیمیایی ایجاد کند که رنگهای نقاشیهای دیواری را تغییر می‌دهد. دوره‌های آموزشی حفاظت از نقاشیهای دیواری برای کارکنان موگائو طرح‌ریزی شده است.

نیستند. دلیل این موضوع به سادگی این است که یک سوم جهان هنوز به پیمان ملحق نشده است. ترتیب نامهای موجود در فهرست خود گویای تقدم و تاخر کشورهای عضو در پیوستن به این پیمان است.

فایده عملی وارد شدن در فهرست چیست؟

از آنجا که حفاظت بهتر از گنجینه‌های میراث جهانی هدف اصلی پیمان است، فایده فوری و آشکار فهرست‌برداری بین‌المللی تقویت‌آمیزی است که متعهد حفاظت از گنجینه‌ها و رسیدگی به آنها هستند. این افراد ممکن است پرسنل حفاظت آثار باستانی ملی یا پارکها باشند که باید بر سر هزینه‌های محدود با سایر بخشهای دولت رقابت کنند. یا ممکن است مقامات محلی یا حتی سازمانهای خصوصی متشکل از شهروندان علاقه‌مند باشند.

اما شهرت بین‌المللی و حمایت معنوی کافی نیست. بنابراین، صندوق میراث جهانی که به وسیله پیمان تأسیس شده است حمایت واقعی مالی و فنی از کشورهای دارای منابع محدود را امکانپذیر می‌کند. تمام کشورهای عضو باید به این صندوق کمک کنند؛ یا یک درصد سهمشان از بودجه عادی یونسکو به صورت کمک اجباری، یا کمک داوطلبانه‌ای که حداقل برابر آن یک درصد باشد. پیمان، کمکهای سازمانهای غیر دولتی و کمک خصوصی افراد را نیز منظور می‌کند.

مداخله مناسب در هنگامی که منابع محلی ناکافی اند، ایجاد کرده است.

از ۱۹۷۸ حدود ۵ میلیون دلار به وسیله صندوق خرج شده است، مبلغی ناچیز در مقایسه با نیازهای شدید سراسر جهان - و بولی اندک در مقایسه با پولهای زیادی که ملتها خرج سلاحهای نابودکننده می‌کنند. با این حال، این پول بسیار مؤثر بوده است. زیرا برای تکمیل سرمایه‌گذارهای ملی، به کار انداختن منابع محلی و، شاید مهمتر از همه، به تحرک در آوردن حمایت در سطوح گوناگون ملی و بین‌المللی، برای حفظ یک میراث مشترک مورد استفاده قرار گرفته است.

برای مثال، در هایتی، یک برنامه جامع ۴ میلیون دلاری حفاظت و آموزشی برای دژ تاریخی، قصر سان سوسی و محل حفاظت شده رامی یرز به وجود آمده است. صندوق ۱۰۰،۰۰۰ دلار، بودجه عادی یونسکو همین مقدار، و برنامه توسعه سازمان ملل (UNDP) حدود ۱/۲ میلیون دلار کمک کردند. تقویت و جانیه سرمایه‌گذاری

دولت از اطیش، کانادا، شیلی، فرانسه، آلمان غربی و هلند می‌رسد. صندوق یادمناهای جهان نیز تقریباً ۲۰۰،۰۰۰ دلار از منابع نوع دوست آمریکایی بودجه تهیه کرده است. همینطور، حمایت صندوق میراث جهانی موجب حرکت بزرگی در جهت همبستگی به نفع پارک ملی با شکوه گارامبا، آخرین پناهگاه کرگدن سفید شمالی، در زیر شده است.

کمیته میراث جهانی بودجه سالانه صندوق - ۲/۷ میلیون دلار آمریکایی در ۱۹۸۸ را به گستره وسیعی از فعالیتها اختصاص می‌دهد. این فعالیتها شامل شناسایی گنجینه‌های بالقوه میراث جهانی، مطالعه وضعیت حفاظت و وسایل حفاظتی مورد نیاز آنها (تخصیص ۱،۰۰۰،۰۰۰ دلار آمریکایی در ۱۹۸۸)؛ تدارک مشورت متخصص، حمایت تکنیکی و وسایل برای حفاظت (تخصیص حدود ۷۰۰،۰۰۰ دلار آمریکایی)؛ تقویت کارآموزی در حفاظت (۵۰۰،۰۰۰ دلار) و، در آخر، کمکهای فوری در هنگامی که گنجینه‌ها ناگهان از فاجعه‌ای صدمه دیده‌اند یا در معرض تهدید فاجعه‌ای قرار دارند (۲۰۰،۰۰۰ دلار).

به علاوه، کمیته می‌تواند یک محل به شدت در معرض خطر را در «فهرست میراث جهانی در معرض خطر» قرار دهد. این کار انجام اقدامهای فوری و تهیه بودجه برای عملیات لازم در سطح وسیع برای دفع خطر را امکانپذیر می‌سازد. تا امروز هفت محل فرهنگی و طبیعی در چنین فهرستی قرار گرفته‌اند.

در تمام موارد، تنظیم کنندگان پیمان به روشنی قید کرده‌اند که مقامات ملی که امانت دار مستقیم میراث مورد نظرند باید با حکم جامعه بین‌المللی توافق داشته باشند. مقام مسئولیت می‌آورد و، در تحلیل نهایی، جوابگویی. کمیته هم به همین نحو، تنها به اینکه هر سال گنجینه‌های جدیدی در فهرست وارد کند قانع نبوده است. سیستمی برای نشان دادن وضع حفاظت محلهای فهرست شده و